

UCHWAŁA

Dnia 30 lipca 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

Prezes SN Wiesław Koziół

po rozpoznaniu z udziałem G. M. – prokuratora Instytutu Pamięci Narodowej - Oddziałowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Rzeszowie, na posiedzeniu jawnym w dniu 30 lipca 2024 r. w Izbie Odpowiedzialności Zawodowej,

wniosku Prokuratura Oddziałowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Rzeszowie z dnia 11 marca 2024 r., sygn. akt [...], o podjęcie uchwały w przedmiocie zezwolenia na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej J. P. – prokuratora Wojskowej Prokuratury Garnizonowej w Z. w stanie spoczynku za to, że:

w dniu 11 lutego 1982 r. w Z. woj. [...] dopuścił się zbrodni komunistycznej, będącej jednocześnie zbrodnią przeciwko ludzkości, polegającej na tym, że będąc funkcjonariuszem publicznym państwa komunistycznego, to jest Wiceprokuratorem Wojskowej Prokuratury Garnizonowej w Z., działając wspólnie i w porozumieniu z innymi funkcjonariuszami państwa komunistycznego, stosującymi represje w szczególności wobec osób będących w opozycji wobec ówczesnej władzy, po wprowadzeniu w Polsce stanu wojennego, przekroczył swoje uprawnienia w ten sposób, że ze względów politycznych, wbrew zgromadzonemu w postępowaniu przygotowawczym o sygn. akt [...] materiałowi dowodowemu, w toku tego postępowania wydał postanowienie o przedstawieniu D. B. bezpodstawnego zarzutu i przedstawił mu zarzut, że w grudniu 1981 r. w Ś. woj. [...] sporządził, a następnie rozprowadził na terenie miasta 14 ulotek zawierających fałszywe wiadomości mogące wywołać niepokój publiczny oraz rozruchy, to jest o przestępstwo z art. 48 ust. 2 dekretu z 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym (Dz. U. Nr 29, poz. 154), przyjmując w sposób dowolny, sprzeczny z dowodami zgromadzonymi w toku tego postępowania, w sposób niekorzystny dla

pokrzywdzonego oraz stosując wykładnię rozszerzającą zakres penalizowanych zachowań pomimo, że materiał dowodowy nie dawał podstaw do przyjęcia, iż D. B. wypełnił znamiona zarzucanego mu czynu, gdyż sporządzone i rozprowadzone ulotki nie zawierały żadnych wiadomości, natomiast stanowiły wyłącznie wyraz sprzeciwu wobec bezprawnie wprowadzonego stanu wojennego i pozbawienia społeczeństwa podstawowych praw i wolności obywatelskich zagwarantowanych przez prawo międzynarodowe - udzielając w ten sposób pomocy podprokuratorowi Wojskowej Prokuratury Garnizonowej w Z. porucznikowi K. W. w bezprawnym pozbawieniu wolności D. B. na okres powyżej 14 dni poprzez bezzasadne zastosowanie wobec niego środka zapobiegawczego w postaci tymczasowego aresztowania, co stanowiło naruszenie jego prawa do wolności oraz represję i poważne prześladowanie za wyrażanie przez niego jego przekonań politycznych, to jest o przestępstwo z art. 18 § 2 w zw. z art. 165 § 2 k.k. z 1969 r. w zw. z art. 2 ust. 1 i art. 3 ustawy z 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 102).

na podstawie art. 135 § 5 *a contrario* ustawy z dnia 28 stycznia 2016 r. – Prawo o prokuraturze - dalej powoływana jako p.p.

uchwalił:

1) odmówić zezwolenia na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej J. P. – prokuratora Wojskowej Prokuratury Garnizonowej w Z. w stanie spoczynku, za czyn wskazany we wniosku Prokuratora Oddziałowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Rzeszowie z dnia 11 marca 2024 r., sygn. akt [...];

2) kosztami postępowania obciążyć Skarb Państwa.

[M. T.]

UZASADNIENIE

Prokurator Oddziałowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Rzeszowie wnioskiem z dnia 11 marca 2024 r., sygn. akt S [...] który wpłynął do Sądu Najwyższego w dniu 18 marca 2024 r., zwrócił się o zezwolenie na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej J. P. – prokuratora Wojskowej Prokuratury Garnizonowej w Z. w stanie spoczynku, w stosunku do którego zachodzi uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstw, gdyż: 11 lutego 1982 r. w Z. woj. [...] dopuścił się zbrodni komunistycznej, będącej jednocześnie zbrodnią przeciwko ludzkości, polegającej na tym, że będąc funkcjonariuszem publicznym państwa komunistycznego, to jest wiceprokuratorem Wojskowej Prokuratury Garnizonowej w Z., działając wspólnie i w porozumieniu z innymi funkcjonariuszami państwa komunistycznego, stosującymi represje w szczególności wobec osób będących w opozycji wobec ówczesnej władzy, po wprowadzeniu w Polsce stanu wojennego, przekroczył swoje uprawnienia w ten sposób, że ze względów politycznych, wbrew zgromadzonemu w postępowaniu przygotowawczym o sygn. akt PgŚI-[...] materiałowi dowodowemu, w toku tego postępowania wydał postanowienie o przedstawieniu D. K. bezpodstawnego zarzutu i przedstawił mu zarzut, że w grudniu 1981 r. w Ś. woj. [...] sporządził, a następnie rozprowadził na terenie miasta 14 ulotek zawierających fałszywe wiadomości mogące wywołać niepokój publiczny oraz rozruchy, to jest o przestępstwo z art. 48 ust. 2 dekretu z 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym, przyjmując w sposób dowolny, sprzeczny z dowodami zgromadzonymi w toku tego postępowania, w sposób niekorzystny dla pokrzywdzonego oraz stosując wykładnię rozszerzającą zakres penalizowanych zachowań pomimo, że materiał dowodowy nie dawał podstaw do przyjęcia, iż D. B. wypełnił znamiona zarzucanego mu czynu, gdyż sporządzone i rozprowadzone ulotki nie zawierały żadnych wiadomości, natomiast stanowiły wyłącznie wyraz sprzeciwu wobec bezprawnie wprowadzonego stanu wojennego i pozbawienia społeczeństwa podstawowych praw i wolności obywatelskich zagwarantowanych przez prawo międzynarodowe - udzielając w ten sposób pomocy podprokuratorowi Wojskowej Prokuratury Garnizonowej w Z. porucznikowi K. W. w bezprawnym pozbawieniu wolności D. B. na okres powyżej 14 dni poprzez bezzasadne zastosowanie wobec niego środka zapobiegawczego w postaci tymczasowego aresztowania, co stanowiło naruszenie jego prawa do

wolności oraz represję i poważne prześladowanie za wyrażanie przez niego jego przekonań politycznych, to jest o przestępstwo z art. 18 § 2 w zw. z art. 165 § 2 k.k. z 1969 r. w zw. z art. 2 ust. 1 i art. 3 ustawy z 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 102).

Na posiedzeniu w dniu 30 lipca 2024 r. G. M. - prokurator Oddziałowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Rzeszowie wniósł o uwzględnienie złożonego przez niego wniosku o zezwolenie na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej J. P. – prokuratora Wojskowej Prokuratury Garnizonowej w Z. w stanie spoczynku za czyn opisany w tym wniosku.

Sąd Najwyższy w toku postępowania w przedmiocie zezwolenia na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej ustalił następujące okoliczności stanu faktycznego.

J. P. syn W. i Z., urodził się w dniu [...] 1946 r. w O.. W latach 1965 - 1969 odbył studia na Wydziale Prawa Uniwersytetu im. [...] w P. W dniu 6 sierpnia 1969 r. złożył raport do Ministra Obrony Narodowej o powołanie go do wojskowej służby zawodowej. W okresie od dnia 15 grudnia 1969 r. do dnia 4 lipca 1971 r. odbył aplikację w Prokuraturze [...] Okręgu Wojskowego w W. oraz w Wojskowej Prokuraturze Garnizonowej w Z. W dniu 13 lipca 1971 r. został mianowany oficerem śledczym wojskowej prokuratury garnizonowej. Służbę na tym stanowisku pełnił do dnia 23 stycznia 1974 r. w Wojskowej Prokuraturze Garnizonowej w Z. W dniu 14 listopada 1973 r. został mianowany podprokuratorem w wojskowych jednostkach organizacyjnych prokuratury. Służbę na tym stanowisku pełnił w okresie od dnia 24 stycznia 1974 r. do dnia 9 lutego 1978 r. w Wojskowej Prokuraturze Garnizonowej w Z. W dniu 29 grudnia 1977 r. mianowano go wiceprokuratorem w wojskowych jednostkach organizacyjnych Prokuratury. Służbę na tym stanowisku pełnił w okresie od dnia 10 lutego 1978 r. do dnia 1 września 1985 r. w Wojskowej Prokuraturze Garnizonowej w Z. W dniu 1 września 1985 r. został on mianowany prokuratorem w wojskowych jednostkach organizacyjnych Prokuratury. Dnia 30 czerwca 1990 r. powołano go na stanowisko prokuratora Wojskowej Prokuratury Garnizonowej w Z., a w dniu 18 lipca 1991 r. na stanowisko wojskowego prokuratora garnizonowego. W okresie od dnia 21 sierpnia 1991 r. do

dnia 29 lutego 2000 r. pracował na stanowisku Wojskowego Prokuratora Garnizonowego w Z. W dniu 29 lutego 2000 r. J. P. został zwolniony z zawodowej służby wojskowej i przeniesiony do rezerwy wskutek upływu terminu wypowiedzenia dokonanego przez żołnierza zawodowego.

W dniu 11 lutego 1982 r. w Z. podprokurator miejscowej Wojskowej Prokuratury Garnizonowej porucznik K. W. wydał postanowienie o sygn. akt Pg SI - [...], o wszczęciu śledztwa w trybie doraźnym przeciwko cywilom D. B. i H. P.. W uzasadnieniu tego postanowienia stwierdził, że Wojskowa Prokuratura Garnizonowa w Z. otrzymała z Komendy Wojewódzkiej Milicji Obywatelskiej w Z. materiały dotyczące sporządzenia i rozpowszechniania przez cywila D. B. na terenie Ś. fałszywych wiadomości mogących wywołać niepokój publiczny oraz rozruchy oraz przerobienia i przechowywania plakatu, a także sporządzenia dwóch projektów odezw w celu rozpowszechnienia przez cywila H. P. fałszywych wiadomości mogących wywołać niepokój publiczny oraz rozruchy.

Tego samego dnia major J. P. - wiceprokurator Wojskowej Prokuratury Garnizonowej w Z., wydał postanowienie sygn. akt Pg SI -[...] o przedstawieniu D. B. zarzutu, że w grudniu 1981 r. w Ś., woj. [...], sporządził, a następnie rozprowadził na terenie miasta 14 ulotek zawierających fałszywe wiadomości mogące wywołać niepokój publiczny oraz rozruchy, to jest popełnienia przestępstwa przewidzianego w art. 48 ust. 2 dekretu z 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym. Przesłuchał też D. B. w charakterze podejrzanego. Podczas tego przesłuchania D. B. oświadczył, że przyznaje się jedynie częściowo do popełnienia zarzucanego mu czynu. Wyjaśnił, iż jeszcze przed ogłoszeniem stanu wojennego napisał dwa rodzaje ulotek, po czym, wiedząc, że za przechowywanie ulotek, które napisał, może ponieść odpowiedzialność karną, postanowił ulotki te wyrzucić, pozostawił sobie na pamiątkę dwie albo trzy ulotki o treści „[...]”. Pozostałe ulotki o tej treści jak również o treści „[...]”, wyrzucił do kubła na śmieci stojącego przed jego blokiem. Podał także, że nie jest w stanie stwierdzić, w jakim celu ulotki te napisał, ale zaprzeczył jakoby nosił się z zamiarem rozprowadzenia ich, bądź je też rozprowadzał. Stwierdził również, że nie wie, jak to się stało, że ulotki te znaleziono w mieście.

W dniu 11 lutego 1982 r. w Z. porucznik K. W. - podprokurator Wojskowej Prokuratury Garnizonowej w Z., wydał postanowienie o zastosowaniu wobec D. B. środka zapobiegawczego tymczasowego aresztowania z terminem do dnia 9 marca 1982 r. Jako podstawę prawną podał art. 8 ust. 1 dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o postępowaniach szczególnych w sprawach o przestępstwa i wykroczenia w czasie obowiązywania stanu wojennego.

W dniu 9 marca 1982 r. kapitan S. S. - podprokurator Wojskowej Prokuratury Garnizonowej w Z., sporządził akt oskarżenia przeciwko D. B. i B. R.. Oskarżył D. B. o to, że w styczniu 1982 r. w Ś. woj. [...], sporządził, a następnie rozpowszechnił na terenie miasta około 10 ulotek zawierających fałszywe wiadomości mogące wywołać niepokój publiczny oraz rozruchy, a nadto również w styczniu 1982 r. w tym mieście działając wspólnie i w porozumieniu z B. R. sporządził, a następnie rozprowadził na terenie Ś. około 90 ulotek zawierających fałszywe wiadomości mogące wywołać niepokój publiczny oraz rozruchy, to jest o popełnienie przestępstwa z art. 48 ust. 3 w zw. z art. 48 ust. 2 dekretu z 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym. W uzasadnieniu aktu oskarżenia podano, że w pierwszych dniach stycznia 1982 r. D. B. chcąc zaprotestować przeciwko wprowadzeniu stanu wojennego sporządził pismem ręcznym około 10 ulotek o treści „biada narodowi, który milczy gdy naruszone są prawa jego”. Ulotki te rozpowszechnił na terenie Ś.. Wcześniej D. B. pokazał te ulotki swemu koledze B. R., z którym uzgodnił wspólne wykonywanie i rozpowszechnianie dalszych ulotek. W tym celu w pierwszej połowie stycznia 1982 r. spotkali się trzy razy w mieszkaniu D. B. i każdorazowo wykonali odręcznie na papierze maszynowym formatu A4 po 30 ulotek o treści „[...]” oraz „[...]”, które następnie rozpowszechnili na terenie Ś..

Sąd [...] Okręgu Wojskowego w W. na sesji wyjazdowej w Z. wyrokiem z dnia 23 marca 1982 r., sygn. akt SOW. [...], uznał D. B. i B. R. winnymi popełnienia zarzucanego im przestępstwa i na podstawie art. 48 ust. 2 dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym, przy zastosowaniu art. 4 ust. 4 dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o postępowaniach szczególnych w sprawach o przestępstwa i wykroczenia w czasie obowiązywania stanu wojennego, skazał D. B. na karę 4 lat pozbawienia wolności i pozbawienia praw publicznych na okres 3 lat, zaś B. R. na karę 3 lat pozbawienia wolności i pozbawienia praw publicznych na okres 2 lat. Na

poczet orzeczonej kary pozbawienia wolności, na podstawie art. 83 § 1 kk z 1969 r. Sąd zaliczył skazanym okres ich tymczasowego aresztowania: D. B. od dnia 9 lutego 1982 r., zaś B. R. od dnia 2 marca 1982 r. Na podstawie art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 23 czerwca 1973 r. o opłatach w sprawach karnych Sąd zasądził od skazanych na rzecz Skarbu Państwa opłatę w wysokości po 4 200 zł od każdego z nich oraz na podstawie art. 547 § 1 k.p.k. z 1969 r. koszty postępowania karnego.

W pisemnym uzasadnieniu tego wyroku Sąd stwierdził, że w pierwszych dniach stycznia 1982 r., daty nie ustalono, D. B. z własnej inicjatywy w celu zaprotestowania przeciwko stanowi wojennemu sporządził pismem ręcznym około 10 ulotek o treści zawierającej fałszywe wiadomości i mogące wywołać niepokój publiczny. Ulotki te rozpowszechnił na terenie miasta Ś.. Wcześniej pokazał jedną z tych ulotek swemu koledze B. R. i obaj wówczas uzgodnili wspólne wykonanie dalszych ulotek w celu rozpowszechnienia ich na terenie miasta. W pierwszej połowie stycznia 1982 r. trzykrotnie spotkali się w mieszkaniu D. B., gdzie wykonali odręcznie na papierze maszynowym łącznie około 90 ulotek, zawierających fałszywe wiadomości, a których to treść mogła wywołać niepokój publiczny oraz rozruchy. Ulotki te obaj rozrzucili na terenie miasta Ś..

Sąd [...] Okręgu Wojskowego w W. postanowieniem z dnia 25 lipca 1983 r., sygn. akt SOW. [...], na podstawie art. 1 pkt 1 i art. 3 ust. 1 ustawy z dnia 21 lipca 1983 r. o amnestii, darował D. B. w całości orzeczoną karę pozbawienia wolności w wymiarze 4 lat, karę dodatkową 3 lat pozbawienia praw publicznych oraz nieściągnięte opłaty oraz koszty sądowe w kwocie 5 730 zł. oraz zarządził natychmiastowe zwolnienie D. B. z Zakładu Karnego w S. W dniu 26 lipca 1983 r. D. B. został zwolniony z Zakładu Karnego w S.

Postanowieniem z dnia 11 października 1989 r., sygn. akt SOW. [...], Sąd [...] Okręgu Wojskowego w W. na podstawie art. 1 ustawy z 29 maja 1989 r. o przebaczeniu i puszczaniu w niepamięć niektórych przestępstw i wykroczeń, przebaczył D. B. i puścił w niepamięć skazanie za występki z art. 48 ust. 2 dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym na karę 4 lat pozbawienia wolności oraz zarządził zatarcie skazania za ten występki.

W dniu 29 maja 1993 r. Naczelny Prokurator Wojskowy złożył do Sądu Najwyższego rewizję nadzwyczajną na korzyść D. B. i B. R. skazanych wyrokiem

Sądu [...] Okręgu Wojskowego w W. z dnia 23 marca 1982 r., sygn. akt So.W. [...], W rewizji nadzwyczajnej Naczelny Prokurator Wojskowy zarzucił obrazę przepisów prawa materialnego - art. 48 ust. 2 i 3 dekretu o stanie wojennym, przez przyjęcie, iż oskarżeni dopuścili się tego czynu, podczas gdy swoim zachowaniem nie wyczerpali ustawowych znamion wskazanego przestępstwa. Wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez uniewinnienie D. B. i B. R. od przypisanego im przestępstwa.

Sąd Najwyższy wyrokiem z dnia 9 lipca 1993 r., sygn. akt WRN. 63/93, zmienił zaskarżony rewizją nadzwyczajną wyrok Sądu [...] Okręgu Wojskowego w W. z dnia 23 marca 1982 r., sygn. akt SOW. [...], i D. B. oraz B. R. uniewinnił od przypisanego czynu, kosztami postępowania w sprawie obciążył Skarb Państwa, zasądził od Skarbu Państwa na rzecz obrońcy S. M. kwotę 300 000 zł z tytułu nieopłaconej pomocy prawnej świadczonej z urzędu przed Sądem Najwyższym. W uzasadnieniu wyroku Sąd Najwyższy stwierdził, że sporządzone i rozpowszechniane przez D. B. i B. R. ulotki, to w rzeczywistości wykonywane odręcznie hasła, które nie zawierały w ogóle żadnych wiadomości. Wiadomościami są bowiem wszelkie informacje o faktach, a tych w ulotkach sporządzonych i rozpowszechnianych nie było. W owych ulotkach - jak wskazał Sąd Najwyższy - co najwyżej zawarto opinie i oceny ich autorów na dziejącą się rzeczywistość społeczno-polityczną i nic ponadto. Brak było zatem jednego ze znamion przestępstwa przypisanego przez sąd pierwszej instancji. Inkryminowane ulotki po ich rozpowszechnianiu nie mogły też w ocenie Sądu Najwyższego wywołać skutków, o których mowa w przepisie, art. 48 ust. 2 dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym, a więc rozruchów lub chociaż niepokoju publicznego.

Powyższy stan faktyczny Sąd Najwyższy ustalił na podstawie materiału dowodowego zgromadzonego w aktach sprawy o sygn. S 129.2023.Zk, w szczególności: kopii akt nadzoru Wojskowej Prokuratury Garnizonowej w Z. sygn. Pg.Śl. II-[...] nad śledztwem prowadzonym przeciwko D. B. i B. R. k. 5-45, t. I, kopii akt Sądu [...] Okręgu Wojskowego w W. sygn. So.W. [...] dotyczących D. B. i B. R. k. 47-199, t. I i k. 200-239, t. II, protokołu oględzin z dnia 13 maja 2022 r. i kopii akt Komendy Wojewódzkiej Milicji Obywatelskiej w Z. sygn. RSD [...] k. 1545 - 1599, t. VIII i k. 1600 - 1644, t. IX, przesłuchania świadków: B. R. k. 1650-1654, t.

IX, i D. B. k. 1815-1816, t. X oraz opinii biegłego sądowego z zakresu badań dokumentów przy Sądzie Okręgowym w Rzeszowie k. 1928-1944, t. X.

Mając na uwadze ustalony wyżej stan faktyczny Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

W teorii procesu karnego w Polsce wyróżnia się immunitety materialne (immunitety prawa materialnego) oraz immunitety formalne (immunitety prawa procesowego), zwane też niekiedy immunitetami procesowymi (por. St. Śliwiński, Proces karny, Warszawa 1948, s. 171 – 181, S. Kalinowski, Postępowanie karne, Warszawa 1963, s. 137 i n., W. Daszkiewicz, Proces karny. Część ogólna, Poznań 1995, s. 130 – 137, B. Janusz – Pohl w: P. Wiliński (red), Polski proces karny, Warszawa 2020 r., s. 424 – 427). Immunitet materialny polega na tym, iż zapewnia on korzystającej z niego osobie niekaralność jej czynów, będących przestępstwami. Powoduje zatem „wyjęcie” pewnych kategorii osób spod „działania” przepisów prawa karnego materialnego. Z kolei immunitet formalny, zwany immunitetem procesowym, polega na tym, że zapewnia on korzystającej z niego osobie niedopuszczalność wszczęcia przeciwko niej i przeprowadzenia postępowania karnego. Nie uchyla on karalności popełnionego czynu zabronionego, lecz wyłącza, do czasu jego uchYLENIA, możliwość przeprowadzenia procesu karnego o ten czyn. Doniosłość funkcji prokuratora, spowodowała, że ustawodawca w 1985 r. wprowadził tzw. prokuratorski immunitet formalny oraz przywilej nietykalności osobistej, które są filarem niezależności prokuratury (por. B. Janusz – Pohl, Immunitety w polskim postępowaniu karnym, Warszawa 2009, s. 20). Stosownie do art. 135 § 5 p.p. sąd dyscyplinarny wydaje zezwolenie na pociągnięcie prokuratora do odpowiedzialności karnej, jeśli zachodzi dostatecznie uzasadnione podejrzenie popełnienia przez niego przestępstwa. To oznacza, że materialna podstawa decyzji w przedmiocie zezwolenia na pociągnięcie prokuratora do odpowiedzialności karnej jest w istocie tożsama z pojęciem użytym w art. 313 § 1 k.p.k. Na gruncie zaś wykładni tego przepisu k.p.k. wskazuje się, że wydanie postanowienia o przedstawieniu zarzutów wymaga istnienia bardziej rozbudowanej faktycznej podstawy, niż ta, która wystarcza do wszczęcia śledztwa lub dochodzenia w rozumieniu art. 303 k.p.k. W orzecznictwie Sądu Najwyższego – Sądu Dyscyplinarnego podkreślano się, że sformułowanie „dostatecznie uzasadnione

podejrzanie popełnienia przestępstwa” jest nieostre (niedookreślone), zatem ocena, czy spełniona została opisana nim przesłanka, zawsze zależy od konkretnych okoliczności sprawy (por. np. uchwała Sądu Najwyższego – Sądu Dyscyplinarnego z dnia 18 października 2004 r., sygn. SNO 40/04, OSNSD 2004, Nr 2, poz. 33). Podejrzanie popełnienia przestępstwa musi być jednak w pełni uzasadnione, nienasuujące żadnych istotnych wątpliwości ani zastrzeżeń, zarówno co do popełnienia czynu jak i zaistnienia wszystkich znamion konkretnego typu przestępstwa (por. np. uchwały Sądu Najwyższego – Sądu Dyscyplinarnego: z dnia 8 maja 2007 r., sygn. SNO 21/07, OSNSD 2007, poz. 38, z dnia 27 stycznia 2009 r., sygn. SNO 95/08, OSNSD 2009, poz. 24, z dnia 20 lipca 2011 r., sygn. SNO 32/11, OSNSD 2011, poz. 41).

W niniejszej sprawie należało zatem rozstrzygnąć, czy udział J. P., aktualnie prokuratora w stanie spoczynku, w postępowaniu karnym prowadzonym w sprawie D. B. polegający na wydaniu przez niego w dniu 11 lutego 1982 r. postanowienia o przedstawieniu D. B. zarzutu, że w grudniu 1981 r. w Ś. woj. [...] sporządził, a następnie rozprowadził na terenie miasta 14 ulotek zawierających fałszywe wiadomości mogące wywołać niepokój publiczny oraz rozruchy, to jest o przestępstwo z art. 48 ust. 2 dekretu z 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym, uzasadnia dostatecznie podejrzanie popełnienia przez niego w formie pomocnictwa zbrodni komunistycznej, będącej jednocześnie zbrodnią przeciwko ludzkości. W przypadku odpowiedzi negatywnej zachodziłaby bowiem negatywna przesłanka procesowa w postaci przedawnienia karalności, wykluczająca możliwość prowadzenia postępowania karnego przeciwko prokuratorowi w stanie spoczynku objętego wnioskiem. W polskim ustawodawstwie definicja zbrodni przeciwko ludzkości znalazła się w art. 3 ustawy o IPN. Definicja ta wskazuje, że dla ustalenia, czy dane zachowanie (działanie lub zaniechanie), wyczerpuje znamiona zbrodni przeciwko ludzkości, należy wykazać (a w postępowaniu immunitetowym dostateczne uprawdopodobnić), iż sprawca w sposób świadomy i ze szczególną, polityczną motywacją, utożsamiając się z totalitarnym ustrojem i działając w jego strukturach, co najmniej aprobując taki sposób realizacji polityki władz państwa brał udział w poważnych prześladowaniach, działając z zamiarem stosowania represji

lub naruszania praw człowieka z powodu przynależności osób prześladowanych do określonej grupy narodowościowej, politycznej, społecznej, rasowej lub religijnej.

Nie budzi wątpliwości, że działanie w granicach uprawnień i obowiązków jest ustawową, choć umiejscowioną poza k.k., okolicznością uniemożliwiającą przyjęcie bezprawności czynu, wówczas gdy działaniem takim, podmiot, któremu z mocy ustawy przyznano kompetencje do takiego działania, przekroczył normę sankcjonowaną w prawie karnym, a więc gdy rzeczonym działaniem podmiot ten zrealizował znamiona czynu zabronionego pod groźbą kary. Jak się podkreśla w doktrynie, nadanie działaniu w granicach uprawnień i obowiązków służbowych statusu okoliczności wyłączającej bezprawność (czyli okoliczności kontratypowej), wynika z konieczności zapewnienia w państwie stanu praworządności, zapewnienia, które niejednokrotnie wymaga ze strony działających w imieniu państwa funkcjonariuszy, naruszającej prawnokarną normę sankcjonowaną ingerencji w życie, zdrowie, wolność czy mienie obywateli. Kompetencję do takiej ingerencji może przyznawać jedynie akt normatywny rangi ustawy (por. Ł. Pohl, Prawo karne. Wykład części ogólnej, Warszawa 2013, s. 258 – 260). W 1982 r. obowiązywała ustawa z dnia 14 kwietnia 1967 r. o Prokuraturze Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej (Dz. U. z 1967 r., Nr 13, poz. 55, z późn. zm.) Zgodnie z art. 3 ust.1, art. 22, art. 23 i art. 29 tej ustawy do prokuratora należało prowadzenie lub nadzorowanie postępowania przygotowawczego w sprawach karnych oraz wnoszenie i popieranie oskarżenia przed sądem. Materiał dowodowy zgromadzony w sprawie, oceniony w granicach zasady swobodnej oceny dowodów, o jakiej mowa w art. 7 k.p.k., nie wskazuje, że zachodzi dostatecznie uzasadnione podejrzenie, iż J. P. wydając w dniu 11 lutego 1982 r. postanowienie o przedstawieniu D. B. zarzutu, że w grudniu 1981 r. w Ś. woj. [...] sporządził, a następnie rozprowadził na terenie miasta 14 ulotek zawierających fałszywe wiadomości mogące wywołać niepokój publiczny oraz rozruchy, to jest popełnienia przestępstwa z art. 48 ust. 2 dekretu z 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym, czynił to umyślnie wbrew zgromadzonemu materiałowi dowodowemu, gdyż traktował D. B. jako przeciwnika politycznego ówczesnej władzy i tylko po to aby następnie porucznik K. W. - podprokurator Wojskowej Prokuratury Garnizonowej w Z., wydał postanowienie o tymczasowym aresztowaniu D. B., udzielając tym pomocy w

bezprawnym pozbawieniu wolności D. B. na okres powyżej 14 dni. Zarówno na gruncie k.k. z 1932 r., jak i k.k. z 1969 r., pomocnictwo stanowi samodzielną odmianę czynu zabronionego. Ustawodawca ogólną istotę pomocnictwa, widzi jako „ułatwienie” popełnienia czynu zabronionego. Ułatwienie powiązane jest z wyobrażonym, potencjalnym czynem zabronionym osoby, której udzielana jest pomoc (por. K. Buchała, Z. Ćwiąkalski, M. Szewczyk, A. Zoll, Komentarz do kodeksu karnego. Część ogólna, Warszawa 1994, s. 184). Wyróżnia się dwie odmiany pomocnictwa: tzw. pomocnictwo fizyczne oraz tzw. pomocnictwo psychiczne. Podkreślenia wymaga, że tzw. pomocnictwo psychiczne zachodzi wówczas gdy zostaną spełnione łącznie dwa elementy. Po pierwsze musi znajdować odzwierciedlenie w świadomości osoby, której udzielane jest psychiczne wsparcie, po drugie musi stanowić istotny wpływ na psychikę sprawcy. W orzecznictwie podkreśla się, że z natury pomocnictwa, jako ułatwienia umyślnego popełnienia czynu zabronionego, wynika, że pomocnik, chcąc, aby sprawca go popełnił (godząc się), musi mieć świadomość, że sprawca ma zamiar popełnienia czynu zabronionego (por. np. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28 października 1978 r., sygn. akt III KR 257/76, OSN PG 1977, nr 11, poz. 95). Według koncepcji z wniosku Prokuratora Oddziałowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w R. z dnia 11 marca 2024 r., sygn. akt S [...] tym sprawcą był porucznik K. W. - podprokurator Wojskowej Prokuratury Garnizonowej w Z., który poprzez wydanie postanowienia o tymczasowym aresztowaniu bezprawnie pozbawił wolności D. B. na okres powyżej 14 dni. Brak jest również w realiach dowodowych sprawy, ocenionych przy zastosowaniu reguły z art. 5 § 2 k.p.k., podstaw do przyjęcia ustalenia świadomego udziału J. P. – prokuratora w stanie spoczynku, będącego w 1982 r. wiceprokuratorem Wojskowej Prokuratury Garnizonowej w Z., w prześladowaniach D. B. za wyrażanie przez niego przekonania polityczne, jak również przyjęcia umyślności jego działania w postaci bezpośredniego zamiaru o charakterze kierunkowym. W doktrynie podkreśla się, iż zamiar bezpośredni z dogmatycznego punktu widzenia nie budzi większych wątpliwości. Ustawodawca opisuje go w ten sposób, że sprawca „chce popełnić czyn zabroniony.” Podnosi się, iż skoro sprawca chce czegoś konkretnego, to musi mieć świadomość istnienia owego czegoś, przynajmniej w zakresie podstawowych, istotnych danych odnośnie

do istoty konkretnej czynności wykonawczej, przedmiotu tej czynności i innych okoliczności mających znaczenie dla oceny jego zachowania z punktu widzenia znamion czynu zabronionego (por. M. Budyn – Kulik, *Umyślność w prawie karnym i psychologii. Teoria i praktyka sądowa*, Warszawa 2015, s. 35 – 38). W orzecznictwie dominuje pogląd, że mimo, iż zamiar bezpośredni istnieje tylko w świadomości sprawcy, to podlega identycznemu dowodzeniu jak okoliczności ze sfery przedmiotowej, a więc z zastosowaniem odpowiednich zasad dowodzenia i wnioskowania (por. np. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 25 lipca 2005 r., sygn. akt V KK 87/05, LEX nr 152493, z dnia 22 grudnia 2006 r., sygn. akt II KK 92/06, R – OSNKW 2006, poz. 2576, z dnia 25 listopada 2010 r., sygn. akt IV KK 168/10, R – OSNKW 2010, poz. 2357). W doktrynie wskazuje się, iż działanie sprawcy zbrodni przeciwko ludzkości jest umieszczone w pewnym kontekście, z którego istnienia musi on zdawać sobie sprawę, a razem z powstaniem w umyśle sprawcy świadomości tego kontekstu dochodzi do wytworzenia się zamiaru bezpośredniego obejmującego znamiona określonego czynu (T. Iwanek, *Zbrodnie ludobójstwa i zbrodnie przeciwko ludzkości w prawie międzynarodowym*, Warszawa 2015, s. 193).

Kierując się przedstawionym motywami Sąd Najwyższy rozstrzygnął jak w uchwale.

[SOP]

[ms]